

6. Bondarenko I. I. (1981), Historical essays concerned with the history of Zaporozhe regional communist party organization, Dnipropetrovsk, p. 326 (rus).
7. Historical essays concerned with the history of Odessa regional communist party organization (1981), Odessa, p. 539 (rus).
8. Likholat A. V. (Ed.) (1981), History of Donbass factory workers, Kyiv, Vol. 2, p. 431 (rus).
9. Openkin L. (1988), *Voprosy istorii KPSS*; №8, pp. 52-65 (rus).
10. Vedeneyev Y. (1990), Organizational reforms in government industrial management in the USSR: Historical and legal research (1957-1987), Moscow, p. 250 (rus).
11. Zevbatova B. (1990), Planning: simple and complicated truths, Moscow, p. 144 (rus).
12. Management mechanism: evaluation of Ukraine's historical experience (1991); Kharkov, Part 2, p. 112 (rus).
13. Kuleshov S. V., Volobuyev O. V., Pivovarov E. I. (1991), Our motherland: the experience of political history, Moscow, Vol. 2, p. 620 (rus).

© Коробка Юлія

Надійшла до редакції 06.11.2013

УДК 94(430)"1945/1949"

КУЦЕНКО ОЛЕНА,

*аспірант кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРОГРАМНІ ПОЗИЦІЇ СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ НІМЕЧЧИНИ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ НІМЕЧЧИНИ ПІСЛЯ РОЗГРОМУ НАЦИЗМУ (1945-1949 рр.)

У статті на основі аналізу програмних документів та виступів провідних діячів Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН) висвітлюються економічні погляди та концепції соціал-демократів в окупаційний період 1945-1949 років. Аналізується діяльність соціал-демократів в Економічній раді та їхнє ставлення до основних економічних заходів того часу, таких як реалізація плану Маршалла в Західній Німеччині та проведення грошової реформи 1948 року.

Ключові слова: Німеччина; Соціал-демократична партія Німеччини; економічні концепції; план Маршалла; Економічна рада.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Закінчення Другої світової війни призвело до глобальних наслідків у світі. Німеччина була окупована державами-переможцями й поділена на чотири окупаційні зони. Вона опинилася в стані цілковитої економічної руїни та внутрішнього політичного вакууму. Основними питаннями на порядку денному постали завдання відбудови економіки та відновлення державності Німеччини, а отже, і необхідність відродження або створення нових політичних сил.

Німецькому суспільству на той час потрібні були потужні демократичні політичні партії, які б допомогли розробити ефективну програму відродження та майбутнього економічного розвитку країни та відновлення держави. Соціал-демократична партія Німеччини була однією з тих партій, яка претендувала на цю роль. СДПН - це найстаріша політична партія Німеччини, яка в роки панування в країні нацистського режиму активно чинила йому спротив і не зламалася під його тиском. Тому населення повоєнної Німеччини саме до цієї партії виявляло значну довіру та покладало на неї великі надії щодо вирішення тих важливих проблем, які назріли в країні після закінчення війни.

Тематика економічної реорганізації повоєнної Німеччини через призму бачення соціал-демократів поки що не знайшла свого висвітлення в українській історіографії й має різні тлумачення в зарубіжних досліджен-

нях. Для істориків та політологів Німеччини дослідження історії відбудови та розвитку економіки країни завжди було актуальним, зокрема з точки зору політиків однієї з найбільш впливових партій, такої як СДПН. У першу чергу, слід відзначити дослідження Еріха Отта, яке присвячене економічним концепціям соціал-демократів 1945-1952 років [1]. Висвітленню економічного відновлення повоєнної Німеччини на основі програмних засад соціал-демократів значну увагу приділено в роботах німецьких дослідників Дітера Дове [2], Курта Клотцбаха [3] та Тео Піркера [4].

Метою статті є дослідження суті основних економічних ідей та програмно-політичних вимог німецьких соціал-демократів щодо відновлення економіки Німеччини в повоєнний період. У межах визначеної мети постає необхідність вирішення таких **завдань**: на основі протоколів трьох повоєнних з'їздів СДПН проаналізувати погляди, концепції й плани провідних діячів партії та експертів з економічних питань щодо майбутнього відновлення економіки країни та її подальшого розвитку; визначити причини розбіжностей цих поглядів і формування різних напрямків щодо відновлення економіки; проаналізувати реакції соціал-демократів на основні події в економічному житті країни, такі як втілення плану Маршалла та проведення грошової реформи.

Виклад основного матеріалу. Серед джерельної бази автор передусім спиралася на опубліковані в

№ 6 (126) листопад-грудень 2013 р.

Німеччині документальні матеріали, такі як протоколи засідань трьох повоєнних з'їздів (Ганновер (1946), Нюрнберг (1947) та Дюссельдорф (1948)), які повною мірою висвітлюють бачення керівництва партії та експертів з економічних питань стосовно відбудови економіки та її подальшого розвитку [5-7]. Збірка документальних матеріалів про одного з провідних керівників СДПН у Західній Німеччині - Курта Шумахера також значною мірою відображає його погляди на економічні перетворення в країні [8]. Іншими важливими джерелами є опубліковані в Росії збірники документів щодо політики окупаційних держав, зокрема СРСР, у повоєнній Німеччині [9, 10].

Засадничим документом, який урегулював повоєнне облаштування економіки Німеччини, була "Потсдамська угода", прийнята на конференції керівників трьох союзних держав-переможниць у Другій світовій війні: СРСР, США та Великої Британії 17 липня - 2 серпня 1945 року у місті Потсдам. Одним із найважливіших об'єктів повоєнних перетворень у цій угоді була визначена німецька економіка, стосовно якої передбачалося знищення німецького воєнного потенціалу та нагляд за всіма галузями німецької промисловості. Окупаційними державами на найближчий час були поставлені такі завдання: повний контроль над німецькою економікою, збереження середнього рівня життя німецького населення, рівномірний розподіл товарів широкого вжитку в різних окупаційних зонах, термінова реконструкція та відновлення транспортної системи, підвищення вироботу кам'яного вугілля, збільшення рівня сільськогосподарської продукції, терміновий ремонт та відбудова житлових комплексів та будинків [10, с. 390-393].

У 1946 році, коли європейська економіка складала 1/10 світового виробництва, Німеччина знаходилася в кінці європейського рейтингу економічного потенціалу, хоча її довоєнні показники на 1938 рік становили 32% загального європейського виробництва. До 1947 року ситуація з показниками економіки в Німеччині далі погіршувалася [4, с. 44].

Історичний розвиток СДПН після закінчення Другої світової війни в Західній та Східній Німеччині мав два шляхи. У Західній Німеччині СДПН удалося відродитися як єдиній політичній силі; її діяльність у досліджуваній період проходила під керівництвом Курта Шумахера, який очолював цю партію до 1952 року. У Східній Німеччині, яка була зоною впливу СРСР, СДПН під тиском влади було об'єднано з Комуністичною партією Німеччини у квітні 1946 року в єдину партію під назвою Соціалістична єдина партія Німеччини (СЕПН). Фактично із цього часу СДПН на території Східної Німеччини не існувало, а частина колишніх соціал-демократів розчинилися в середовищі комуністів або ж приєдналася до західних соціал-демократів [11, с. 94].

Соціал-демократи Західної Німеччини обрали шлях стриманої співпраці із окупаційною владою, що й пішло їм на користь. У першу чергу, це стосувалося того, що їм вдалося відновити свою партійну структуру й брати участь в економічному та політичному житті країни.

Перебуваючи в еміграції в Лондоні, Празі, Парижі, соціал-демократи не припиняли своєї діяльності й активно займалися теоретичною розробкою політичної та економічної лінії для соціал-демократів на майбутнє. Слід зазначити, що основна програмна лінія та ідеї в СДПН збереглися ще від часів Веймарської республіки. Основою економічних концепцій для звільненої від нацизму Німеччини було закладено соціал-демократами ще в еміграції. Основними напрацюваннями, які мали суттєвий вплив на формування економічних кон-

цепцій соціал-демократів у 1945-1949 роках і вносили певні зміни в сталу програму СДПН, були "Празький маніфест 1934 року" та ідеї Союзу німецьких соціалістичних організацій у Великобританії часів Другої світової війни [3, с. 70].

"Празький маніфест" містив у собі чіткі уявлення про економіку у звільненій від нацизму Німеччині. Цей документ проголошував як головну мету для майбутньої Німеччини повну соціалізацію економіки. Планувалося провести соціалізацію важкої промисловості, банків та великих підприємств - це був би перший крок до здійснення кінцевої мети. Реструктуризація економіки, яка мала проводитися згідно з "Празьким маніфестом", носила яскраво виражений марксистський характер [3, с. 71].

Відмінними від ідей реструктуризації економіки "Празького маніфесту" були ідеї Союзу німецьких соціалістичних організацій у Великобританії, який діяв у Лондоні. Еріх Олленхауер (один із лідерів лондонських соціал-демократів) у 1942 році висловив свою позицію з приводу економічних питань: "стара капіталістична система не в змозі дати людям безпеку існування і захистити від мінливості життя, тож необхідно скасувати право розпоряджатися важкою промисловістю, фінансами та виробництвом і запровадити державне управління економікою" [1, с. 72]. Такий підхід Олленхауера передбачав запровадження планової економіки в країні. Він вважав, що втручання держави в регулювання економіки дозволить виправити недоліки, які на той час мала німецька економіка.

Серед основних цілей відновлення німецької економіки у баченні соціал-демократів, що перебували в еміграції у Великобританії, були: свобода від економічної експлуатації, рівність економічних можливостей для розвитку, забезпечення гідного життя для усього населення, повна зайнятість усіх працездатних, підвищення загального добробуту, звільнення економіки від монополії приватної власності і планування економіки для народу. Для того щоб реалізувати ці плани, необхідно було здійснити такі заходи як запровадження унікального прогресивного податку на майно фізичних осіб та експропріація всіх великих корпорацій, що знаходилися в приватній власності [1, с. 73].

Необхідно відзначити, що перелічені вище документи, які були складені соціал-демократами в еміграції, не знайшли на той час своєї практичної реалізації в Німеччині, але лягли в основну економічної програми соціал-демократів у післявоєнний час.

Умовно відновлення післявоєнної економіки країни в розумінні соціал-демократів можна поділити на два хронологічні етапи: 1945-1946 роки - етап теоретичних розробок, пошуку компромісів в економічних концепціях, усунення попередніх помилок; та 1947-1949 роки - практична участь соціал-демократів у діяльності земельних парламентів (ландтагів) та визначення свого ставлення до економічної політики окупаційних держав, а також участь у діяльності установчо-представницького органу - Економічної ради.

Суттєвий вплив на формування основних ідей майбутньої реструктуризації німецької економіки мали погляди лідера західних соціал-демократів Курта Шумахера (член СДПН із 1918 року; у 1933-1945 рр. перебував у концтаборі; у 1945 році виступив одним із головних організаторів відновлення СДПН у Західній Німеччині, був затятим противником об'єднання СДПН із КПН; із 1946 року - голова СДПН у західних зонах) [9, с. 436]. У своїй промові від 6 травня 1945 року, яка була проголошена перед партійними функціонерами в Ганновері, Курт Шумахер наголосив на необхідності цілковитої націоналізації таких галузей німецької економіки, як важ-

ка промисловість, електротехнічна та хімічна галузі. Крім того, він зауважував на необхідності позбавити власників капіталу влади [2, s. 43].

Також Курт Шумахер у своїй промові акцентував на тому, що потенційним носієм політичної та економічної реструктуризації є народні маси, їхня свідомість та їхні інтереси. Він наголошував, що для того, щоб провести соціальні зміни в суспільстві, необхідно мати потужний робітничий клас, який і сприятиме реалізації цих змін [2, s. 52].

Для Курта Шумахера в реорганізації економіки головним було уникнення капіталістичної експлуатації та передавання засобів виробництва із рук великих власників у суспільну власність. Тобто управління економікою мало здійснюватися не в особистих цілях, а відповідно до потреб усього населення країни [1, s. 77-78].

Питання реальної реструктуризації економіки серед партійного керівництва вперше стало предметом дискусій лише на Ганноверському з'їзді партії в 1946 році. Це пояснювалося рядом причин: тривале перебування керівної верхівки партії у вигнанні, брак кваліфікованих експертів з економічних питань серед членів СДПН, загальна теоретична неоднозначність поглядів серед членів СДПН на корінні зміни в економіці.

На цьому з'їзді серед делегатів були фахівці з економічних питань кожної окупаційної зони. Так, провідним спеціалістом з економічних питань у британській окупаційній зоні був Віктор Агарц, який разом із Герхардом Вайзером та Ернстом Нолтінгом були авторами економічних концепцій до цього з'їзду [1, s. 93].

У протоколах з'їзду міститься доповідь В. Агарца "Соціалістична економічна політика", у якій він так виклав позицію СДПН: "Соціал-демократія відкидає... як несправедливі й, зокрема, для нинішнього становища німецького народу неприпустимі: лібералізм у його початковому вигляді; монополістичний капіталізм із його імперіалістичними тенденціями; класову державу; централізований державний капіталізм у вигляді безринкової економіки; неолібералізм, який знаходиться на стадії становлення [5, s. 44].

На порядок денний на з'їзді було поставлено обговорення таких питань, як приватна власність та соціалізація, планова економіка та конкуренція, їхні переваги та недоліки в існуючому німецькому суспільстві. Крім того, В. Агарцем було охарактеризовано економічні відносини, які існували на той час у трьох Західних окупаційних зонах, як досить складні, адже окупаційна влада, замість забезпечення максимальної "економічної єдності", далі роз'єднувала економіку країни, що було основним бар'єром на шляху до її відновлення [5, s. 60].

Як бачимо із проаналізованих вище документів соціал-демократів, які перебували в еміграції, та першого повоєнного партійного з'їзду в Ганновері, концепції розвитку економіки в баченні соціал-демократів залишалися в руслі соціалізації ключових галузей промисловості задля подолання капіталістичної структури власності та запровадження державної планової економіки в країні.

Незадовго до проведення другого післявоєнного з'їзду партії в Нюрнберзі було проголошено так званий "план Маршалла". 5 червня 1947 року державним секретарем США Джорджем Кетлеттом Маршаллом було висунуто план надання фінансової допомоги європейським країнам задля відновлення та розвитку економіки, яка постраждала або ж була повністю зруйнована в роки війни. У липні наступного року план Маршалла набрав чинності. Згідно із цим планом Західна Німеччина до 1952 року мала отримати 1,7 млрд дол. фінансової допомоги від США [13, с. 135].

Серед партійного керівництва та рядових членів СДПН не було єдиної думки щодо плану Маршала і його реалізації на території Західної Німеччини. Так, переваги та недоліки прийнятого плану Маршала було обговорено на другому з'їзді партії в Нюрнберзі з 29 червня до 2 липня 1947 року. Прийняття цього плану й надання фінансової підтримки для Західної Німеччини викликало неоднозначну реакцію серед політиків СДПН. На з'їзді в Нюрнберзі К. Шумахер виступив із доповіддю, у якій висловив особисте позитивне ставлення до плану Маршалла, описав позитивні економічні та політичні наслідки цього плану для Німеччини й зауважив, що Німеччині без сторонньої допомоги буде складно вирішити всі матеріальні проблеми та подолати труднощі, викликані наслідками Другої світової війни [6, s. 67].

Із різкою критикою позицій, які були презентовані К. Шумахером, виступив Віллі Ейхлер (німецький журналіст, із 1946 року - член СДПН, у 1948-1949 роках - член Економічної ради). Він, зокрема, зауважував, що така допомога в кінцевому варіанті загрожує повною опікою США над Західною Німеччиною й перекриває шлях до соціалізації основних галузей економіки [6, s. 69]. Значна частина соціал-демократів із пересторогою поставилася до реалізації плану Маршалла на території Німеччини, оскільки розуміли, що це ще більше посилить прірву між Сходом та Заходом країни й надалі може призвести до її цілковитого розколу. Крім того, "противники" реалізації плану Маршалла на території Західної Німеччини не хотіли, щоб подальший економічний розвиток країни відбувався за американським сценарієм розвитку.

Із метою остаточного вирішення назрілих економічних проблем у Західній Німеччині верховними воєнними комісарями США та Великої Британії Глейсом та Робертсоном було прийнято рішення про створення на території Бізонії німецького представницького установчого органу - Економічної ради, яка б мала складатися лише з німців - представників усіх ландтагів. Ця рада була утворена у Франкфурті 25 червня 1947 року [1, s. 212]. До складу Економічної ради входили 53 депутати, які були обрані в земельних ландтагах: із них 20 представників від СДПН, така ж кількість від ХДС/ХСС, 4 - від ВДП, 3 - від комуністів, по 2 представники від Народної партії та партії Центру та 1 від Баварського економічного об'єднання. На початку 1948 року кількість членів Економічної ради було подвоєно. Провідною стала об'єднана фракція ХДС/ХСС та Народної партії, а головою Економічної ради було обрано представника від ХДС Й. Землера, який отримав перевагу над кандидатом від СДПН А. Кюбелем. Питання голови Економічної ради вирішувалося вкрай складно, оскільки соціал-демократи поклали великі надії на те, що представник саме їхньої партії очолить раду. Усі керівні посади належали християнським демократам і соціал-демократам нічого не залишалося як піти в опозицію, тому що такий розподіл владних місць їх не влаштував. Проте соціал-демократи в роботі Економічної ради проводили опозиційну, а не блокуючу політику й не перешкоджали вирішенню найбільш болючих питань для економіки Німеччини, попри те, що їхні рішення відбувалося за сценарієм панівної партії в цій раді. Найбільш гостро і з дебатами вирішувалося питання проведення грошової реформи в країні в 1948 році [8, s. LXXVIII-LXXXIX].

Крах нацистської системи управління державою викликав нагальну необхідність в реорганізації валютно-фінансової системи та грошово-кредитної політики Німеччини. У післявоєнний період пануючі в країні по-

літичні сили мали різні інтереси та ідеї щодо валютної реорганізації, і тому збалансувати ці суперечності могла лише грошова реформа. У перші післявоєнні роки ситуація в Німеччині із фінансовою системою ускладнилася: збільшилися інфляційні процеси, репараційні виплати були для фінансової системи Німеччини непосильними, окупаційна політика породжувала складнощі у фінансовій системі - не було єдиної валюти, популярності набував бартер, що витісняв із обігу гроші як функціонуючу валюту [3, s. 164].

Стабілізація економічного становища завдяки фінансовим надходженням із США дала можливість вирішити принципово важливе питання для економіки післявоєнної Німеччини - це введення стабільної національної грошової одиниці.

Перші заяви соціал-демократів щодо оновлення грошово-кредитної та фінансової систем у повоєнній Німеччині не були спрямовані на повну реорганізацію грошової системи та запровадження нової грошової одиниці. Швидше за все у 1945 році таку реорганізацію вони розглядали в контексті зменшення державного боргу та лікування податкової системи, а також всеосяжного врегулювання німецького фінансового сектора [1, s. 181].

СДПН ще на партійному з'їзді в Ганновері в 1946 році розпочала обговорення грошової реформи. Питанню валюти було приділено незначну увагу й у документах визначено дуже загально, що необхідно прийняти рішення на місцевому рівні, оскільки "розподіл навантажень потребує фундаментальної та всеосяжної фінансової та грошової реформи" [5, s. 134].

Зі своїм баченням розвитку повоєнної економіки Німеччини через рік на з'їзді в Дюссельдорфі, який проходив із 11 до 14 вересня 1948 року виступив тодішній міністр економіки землі Баварії Р. Цорн. У своїй доповіді "Новий соціальний устрій - соціалістична задача сучасності" він поставив під сумнів ефективність планування. Метою СДПН, заявив Р. Цорн, має бути не планова економіка, а економіка, яку можна регулювати й контролювати. Планування мало місце у визначенні основних напрямів капіталовкладень. Оскільки погляди Р. Цорна носили яскраво виражений характер повороту в бік фактичної підтримки капіталістичної економіки, вони в той період не змогли знайти бажаної підтримки серед членів партії [7, s. 67].

На цьому ж з'їзді було заслухано доповідь Х. Файта (міністр економіки землі Вюртемберг-Гогенцоллерн) "Основи соціал-демократичної політики", який відстоював ідеї планово-економічного підходу. Він виходив з того, що для соціал-демократів повинно йтися не про економіку, яка підлягає регулюванню, а про планову економіку, яка разом із тим не повинна бути примусовою економікою [7, s. 79].

Висновок

Таким чином, на кінець 1940-х років у результаті дискусій на трьох післявоєнних партійних з'їздах у СДПН

Куценко Елена,

*аспірант кафедри нової та найновішої історії зарубіжних стран
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРОГРАММНЫЕ ПОЗИЦИИ СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ГЕРМАНИИ ОТНОСИТЕЛЬНО ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПЕРЕСТРОЙКИ ГЕРМАНИИ ПОСЛЕ РАЗГРОМА НАЦИЗМА (1945 - 1949 годы)

В статье на основе анализа программных документов и выступлений руководящих деятелей Социал-демократической партии Германии освещаются экономические взгляды и концепции социал-демократов в

окреслилося два підходи до формування програмних установок у плані економіки: перший - планування економіки і, як умова, повне одержавлення підприємств; другий - регулювання ринкової економіки і, як наслідок, необов'язкове чи не більш ніж часткове одержавлення підприємств. Перший і другий підходи знаходили як своїх прихильників, так й опонентів усередині партії. Єдності позицій складно було досягти в умовах повоєнного становища в країні, тиску окупаційної влади й протидії такій новій потужній політичній силі правого крила, як Християнсько-демократичний союз (ХДС), до якого в окупаційній владі було більше довіри, що виявлялося в підтримці, яку вони йому надавали, і призвело до того, що після проведення перших виборів до Бундестагу в 1949 році не СДПН, а ХДС зайняв правляче місце. Розбіжності в поглядах щодо налагодження економічного, політичного та соціального становища в країні обумовлювала неоднорідність у лавах СДПН у післявоєнний період: частина членів повернулися з еміграції; частина влилася до складу СДПН із Радянської зони окупації; третю частину складали нові члени відродженої СДПН. Ті економічні заходи, які були здійснені в країні в досліджуваний період, відбулися за ініціативою окупаційної влади і під її керівництвом для покращення економічного становища, і тому єдиного погляду на це в соціал-демократів у тих умовах не склалося.

ЛІТЕРАТУРА

1. Erich Ott. Wirtschaftskonzeption SPD nach 1945 / Erich Ott. - Marburg : Verlag Arbeiterbewegung u. Gesellschaftswiss., 1978.
2. Dieter Dowe. Kurt Schumacher und "Neubau" der deutschen Sozialdemokratie nach 1945 / Dieter Dowe. - Bonn : Verlag Forschungsinstitut der Friedrich-Ebert-Stiftung, 1996.
3. Klotzbach Kurt. Der Weg zur Staatspartei: Programmatik, praktische Politik und Organisation der deutschen Sozialdemokratie 1945 - 1965 / Klotzbach Kurt. - Bonn : Dietz, 1996.
4. Theo Pirker. Die SPD nach Hitler. Die Geschichte der Sozialdemokratischen Parteien Deutschlands 1945 - 1964 / Theo Pirker. - Lengerich : Verlag GmbH, 1965.
5. Protokoll der Verhandlungen des Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 9. bis 11. Mai 1946 in Hannover. - Hamburg, 1947.
6. Protokoll der Verhandlungen des Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 29. Juni bis 2. Juli 1947 in Nürnberg. - Hamburg, 1947.
7. Protokoll der Verhandlungen des Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 11. bis 14. September 1948 in Düsseldorf. - Hamburg, 1949.
8. Die SPD unter Kurt Schumacher und Erich Ollenhauer 1946 bis 1963. Sitzungsprotokolle der Spitzengremien / [Hrsg. und bearb. von Willy Albrecht. Bd. 1. 1946 bis 1948]. - Bonn : Dietz, 1999.
9. СССР и германский вопрос 1941 - 1949 гг. : в 3-х т. - М. : Международные отношения, 2000. - Т. 2: Документы из Архива внешней политики Российской Федерации.
10. Тегеран - Ялта - Потсдам : сборник документов / [сост.: Ш. П. Санаков, Б. Л. Цыбулевский]. - 2-е изд. - М. : Международные отношения, 1970.
11. Мартинов А. Ю. Соціал-демократична партія у політичній історії Німеччини ХХ століття / А. Ю. Мартинов. - К. : Основні цінності, 2003.

окупационный период 1945-1949 годов. Анализируется деятельность социал-демократов в Экономическом совете и их отношение к основным экономическим мероприятиям того времени, таким как реализация плана Маршалла в Западной Германии и проведения денежной реформы 1948 года.

Ключевые слова: Германия; Социал-демократическая партия Германии; экономические концепции; план Маршалла; Экономический совет.

Kutsenko Olena,

*Postgraduate Student of the Department of Modern and Contemporary History of Foreign Countries,
Taras Shevchenko National University of Kiev*

PROGRAM POSITIONS OF SOCIAL DEMOCRATIC PARTY OF GERMANY IN REGARD OF ECONOMIC RECONSTRUCTION IN GERMANY AFTER DEFEAT OF NAZISM (1945 - 1949)

Based on analysis of program documents and performances of the leading actors of Social Democratic Party of Germany, this article examines economic views and conceptions of social-democrats during the period of occupation between 1945 and 1949. The article analyzes the background of these economic concepts starting from the times of Nazi regime in Germany when SDP leaders were living in exile, and describes their evolution between 1945 and 1945 during the negotiations of three post-war Party Congresses. The article substantiates how two main approaches in regard of economic rehabilitation and further development of post-war Germany were formed by the leading politicians and economic experts of SDP: the first approach based on planning economy and total nationalization of enterprises, and the second one based on regulation of market economy and partial nationalization of enterprises. The article analyzes Social Democrats' participation in formation of a new representative constitutive body called Economic Council, which consisted of Germans exclusively and was created for final solving of current economic problems, as well as their work in this body. The attitude of SDP towards main economic measures of that times such as realization of Marshall Plan in Western Germany and the Monetary Reform of 1948 is described. The article indicates why the opinions of leading SDP politicians in regard of major economic measures were ambiguous, and explains that it happened because the composition of a newborn post-war SDP was heterogeneous, and because those measures were initiated and controlled by occupying states.

Key words: Germany; Social Democratic Party of Germany; economic concepts; Marshall Plan; Economic Council.

REFERENCES

1. Erich Ott (1978), *Wirtschaftskonzeption SPD nach 1945*, Verlag Arbeiterbewegung u. Gesellschaftswiss., Marburg (ger).
2. Dieter Dowe (1996), *Kurt Schumacher und „Neubau“ der deutschen Sozialdemokratie nach 1945*, Verlag Forschungsinstitut der Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn (ger).
3. Klotzbach Kurt (1996), *Der Weg zur Staatspartei: Programmatik, praktische Politik und Organisation der deutschen Sozialdemokratie 1945-1965*, Dietz, Bonn (ger).
4. Theo Pirker (1965), *Die SPD nach Hitler. Die Geschichte der Sozialdemokratischen Parteien Deutschlands 1945-1964*, Verlag GmbH, Lengerich (ger).
5. Protokoll der Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 9. bis 11. Mai 1946 in Hannover (1947), Hamburg (ger).
6. Protokoll der Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 29. Juni bis 2. Juli 1947 in Nürnberg (1947), Hamburg (ger).
7. Protokoll der Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 11. bis 14. September 1948 in Düsseldorf (1949), Hamburg (ger).
8. Die SPD unter Kurt Schumacher und Erich Ollenhauer 1946 bis 1963. Sitzungsprotokolle der Spitzengremien (1999), Dietz, Bonn (ger).
9. USSR and German Issue 1941-1949, in 3 vol., Vol. 2: Documents from the Archive of Foreign Policy of the Russian Federation (2000), International Relations, Moscow (rus).
10. Sanakoyev Sh. P., Tsybulevsky B. L., Comp. (1970), *Teheran - Yalta - Potsdam: Collection of Documents*, 2nd edition, International Relations, Moscow (rus).
11. Martynov A. Yu. (2003), *Social Democratic Party in Political History of Germany in XX century*, Kyiv (ukr).

© Куценко Олена

Надійшла до редакції 25.11.2013